

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio XCIII. De idolartia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

De idolatria, in quatuor articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de idolatria. ET CIRCA hoc quatuor.

¶ Primò, Vtrum idolatria sit species superstitionis.

¶ Secundò, Vtrum sit peccatum.

¶ Tertio, vtrum sit grauissimum peccatorum.

¶ Quartò, De causa huius peccati. Vtrum autem cū idolatris communicandum, dictum est supra, cū de infidelitate ageretur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum idolatria recte ponatur species superstitionis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, qd idolatria non ponatur recte species superstitionis. Sicut enim heretici sunt infideles: ita & idolatry. sed heretici est species infidelitatis, ut in pra. habitum est. ergo & idolatria, non autem superstitionis.

¶ 2 Præ. Latría pertinet ad uitium religionis, cui opponitur superstitio: sed idolatria uidetur uoce dici cum ea latría, quæ ad ueram religionem pertinet. Sicut enim appetitus falsæ beatitudinis cum appetitu ueræ beatitudinis uniuoce dicitur: ita cultus falorum Deorum, qui dicitur idolatria, uniuoce uidetur dici cum cultu ueri Dei, qui est latría ueræ religionis. ergo idolatria non est species superstitionis.

¶ 3 Præ. Illud quod nihil est potest esse aliqui generis species: sed idolatria nihil esse uidetur dicit enim Apost. ad Corinth. 8. Scimus quia nihil est idolum in mundo. & infra 10. Quid ergo? dico quod idolis immolatum sit aliud, aut quod idolum sit aliud, quasi dicat nō: immolare autem idolis propriè ad idolatriam pertinet. ergo idolatria, quasi nihil existens, non potest esse superstitionis species.

¶ 4 Præ. Ad superstitionem pertinet exhibere cultum diuinum, cui non debetur: sed cultus diuinus sicut non debetur idolis, ita nec aliis creaturis. unde ad Roman. 1. Quidam uituperantur de hoc, quod coluerant, & seruauerunt potius creaturis, quam creatori. ergo in cōueniēter huiusmodi superstitionis species idolatria.

natur, quod præter Ecclesie institutione, aut consuetudine fit: ideo, dato quod aliquis præter Ecclesie morem, ad interiorē deuotionem intendet noua ordinare, superfluitatis vitio non caret, & exteriori tantum colitur: nam interiori peccat, ab Ecclesie regula declinans. Quale autem peccatum committatur in huiusmodi superfluitate, quæ inter superstitiones numeratur, in litera non exprimitur. Est tamen communiter ueniale, nisi contempnus ecclesiasticæ disciplinae, aut interioris cultus adfit, quia non est ibi perfecta superstitionis ratio. Nec tamen leue habendum est peccatum hoc: quoniam infra superstitionis laetitiam cōtinetur, quæ diuino opponitur cultui. Omne autem peccatum in his, quæ Dei sunt, magni esse constat.

Enchir. c. 3. to. 3.

Li. r. c. 18. in med. to. 3.

In epist. 86. par. a prim. tom. 2. & de Eccl. dogm. c. 22. Ca. 3. a med. to. 1.

fluum in eo potest esse. ¶ 2 Præ. Exterior cultus est professio quadam cultus interioris, quo Deus colitur fide, spe, & charitate, ut August. dicit * in Enchiridion: sed in fide, spe, & charitate non potest esse aliquid superfluum: ergo neque in diuino cultu. ¶ 3 Præ. Ad diuinum cultum pertinet, ut ea Deo exhibeamus, quæ a Deo accepimus: sed omnia nostra Deo accepimus. ergo si totum quicquid possumus, facimus ad Dei reuerentiā, nihil superfluum erit in diuino cultu.

SED CONTRA est, quod August. dicit * in 2. de doctr. christ. quod bonus, uerisq; christianus etiam in literis sacris superstitionis signata repudiat: sed per sacras literas Deus colendus ostenditur. ergo etiam in cultu diuino potest esse superstitio ex aliqua superfluitate.

RESPON. Dicendum, quod aliquid dicitur superfluum dupliciter. Vno modo, secundum absolutam quantitatem: & secundum hoc non potest esse aliquid superfluum in diuino cultu: quia nihil potest homo facere, quod non sit minus eo, quod Deo debet. Alio modo potest esse aliquid superfluum secundum quantitatem proportionis, quia scilicet non est fini proportionatū. Finis autem diuini cultus est, ut homo Deo det gloriam, & ei se subiciat mente, & corpore: & ideo quicquid homo faciat quod pertinet ad Dei gloriam, & ad hoc, quod mens hominis Deo subiciatur, & etiam corpus per moderatam refrenationem concupiscentiarum, secundum Dei, & Ecclesie ordinationem, & consuetudinem eorum quibus homo conuiuit in diuino cultu. Si autem aliquid sit, quod quantum est de se, non pertinet ad Dei gloriam, neque ad hoc, quod mens hominis feratur in Deum, aut quod carnis concupiscentiæ moderatè refrænentur: aut etiam si sit præter Dei, & Ecclesie institutione, uel contra consuetudinem communem, quæ secundum * August. pro lege habenda est, totum hoc reputandum est superfluum, & superstitiosum: quia in exterioribus solum consistens, ad interiorum Dei cultum non pertinet. Vnde * August. in lib. de uera religione, inducit, quod dicitur Luc. 17. Regnum Dei intra uos est: loquitur contra superstitiosos, qui scilicet exterioribus principalem curam impendunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in ipsa Dei glorificatione implicatur, quod id quod fit, pertineat ad Dei gloriam, per quod excluditur superstitionis superfluitatis.

AD SECVDVM dicendum, quod per fidem, spem, & charitatem, anima subicitur Deo: unde in eis non potest esse aliquid superfluum. Aliud autem est de exterioribus actibus, qui quandoque ad hæc non pertinent.

AD TERTIVM dicendum, quod ratio illa procedit de superfluo, quantum ad quantitatem absolutam.

I

K

rior, ideo in hoc dicto, scilicet, infidelitas exterior uoluntaria includitur interior uoluntatis actus infidelitatis. Ac per hoc uoluntarie negans Christum solo uerbo, non solum extra, sed etiam intus est quodammodo infidelis, quauis absolute non sit intus infidelis.

¶ Ad secundum dicitur, quod dicens, cognoscendo quod dicit, uerba contra fidem ferio, proculdubio est excommunicatus, ut dictum est. Dicens autem ioco, excommunicatus non est, quia non dicit illa uerba, ut sunt uerba infidelitatis, grauisime tamen peccat.

¶ Super quaest. nonagesimam quartam articulum secundum et tertium.

IN art. 2. & tertium simul q. eisdem 94. dubia duo occurrunt. Alterum de comparatione idolatrie exterioris tantum uoluntarie ad infidelitatem. Alterum, de comparatione idolatrie ad omnia alia crimina. Est autem ratio primi dubii, quia uidetur quod infidelitas interior sit peccatum grauius quam mendacium perniciosum, quo quis non ex animo colit idola, ut Seneca, aut Marcellinus.

In oppositum autem est autoritas Augustini in litera secundae articuli allata, dicentis de Seneca, quod eo damnabilis colebat idola, quo illa, quae mendaciter agebat, sic ageret, ut eum populus ueraciter agere existimaret. Et in litera tertii articuli in responsione ad primum dicitur, quod infidelitatem grauius esse peccatum arguebat, defendendo contrarium. Si uero sit exterior tantum idolatria absque interiori infidelitate additur culpa falsitatis, quasi culpa falsitatis aequetur infidelitati interiori.

¶ Secundi autem dubii ratio est, quia odium Dei ex genere suo est grauius

trianiuoce dicitur, secundum hoc, quod pertinet ad ueram religionem, & secundum quod pertinet ad idolatriam. Sicut solutio tributi uniuoce dicitur siue exhibeatur uero regi, siue falso. Alio modo accipitur latría prout est idem religioni: & sic cum sit uirtus, de ratione eius est quod cultus diuinitus exhibeatur ei, cui debet exhiberi, & secundum hoc latría aequiuoce dicitur de latría uere religionis, & de idolatria. Sicut prudentia aequiuoce dicitur de prudentia quae est uirtus, & de prudentia quae est carnis.

AD TERTIUM dicendum, quod Apostolus intelligit idola nihil esse in mundo, quia imagines illae, quae idola dicebantur, non erant animatae, aut aliquam uirtutem diuinitatis habentes, sicut Hermes ponebat, quasi esset aliquid compositum ex spiritu & corpore. Et similiter intelligendum est, quod idolis non est aliquid immolatum, quia per huiusmodi immolationem carnes immolatiuae aliquam sanctificationem non consequuntur, ut Gentiles putabant: neque aliquam immunditiam, ut putabant Iudaei.

AD III. dicendum, quod ex consuetudine, qua creaturas quascunque colebant Gentiles sub quibusdam imaginibus, impositum est hoc nomen idolatria, ad significandum quaecunque cultu creaturae, et si sine imaginibus fieret.

ARTICVLVS II.

Utrum idolatria sit peccatum.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod idolatria non sit peccatum. Nihil enim est peccatum, quod uera fides in cultu Dei assumit: sed uera fides imagines quasdam assumit ad diuinum cultum. Nam & in tabernaculo erant imagines Cherubin ut legitur Exod. 25. & in Ecclesia quaedam imagines ponuntur, quas fideles adorant. ergo idolatria, secundum quam idola adorantur, non est peccatum.

¶ 2. Præterea. Cuilibet superiori est reuerentia exhibenda. sed angeli, & animae sanctorum sunt nobis superiores. ergo si eis exhibeatur reuerentia per aliquem cultum uel sacrificiorum, uel aliquorum huiusmodi, non erit peccatum.

¶ 3. Præterea. Summus Deus interiori cultu mentis est colendus, secundum illud Ioannis 4. Deum oportet adorare in spiritu & ueritate. Et Augustinus dicit in Enchiridionem, secuti sunt quidam haereticus

quod Deo colitur fide, spe, & caritate: potest autem contingere quod aliquis exteriorius idola colat, interiorius tamen a uera fide non distat. ergo uidetur quod sine peccato diuini cultus possit aliquis exteriorius idola colere.

SED CONTRA est, quod Exod. 20. dicitur. Non adorabis ea, scilicet exteriorius, neque coles, scilicet interiorius, ut glo. exponit & loquitur de sculptilibus, & imaginibus. ergo peccatum est idolis exterioriorem, uel interioriorem cultum exhibere.

RESPON. Dicendum, quod circa hoc aliqui dupliciter errarunt. Quidam enim putauerunt, quod offerre sacrificium, & alia ad latriam pertinentia, non solum summo Deo, sed etiam aliis imprædictis esset debitum, & per se bonum, eo quod culibet superiori naturae diuinam reuerentiam exhibendam putant, quasi Deo propinquiori: sed hoc irrationabiliter dicitur. Nam etsi omnes superiores reuereri debeamus, non tamen eadem reuerentia omnibus debetur, sed aliquid speciale summo Deo debetur, qui singulari ratione omnes excelsit: & hoc est latría cultus. Nec potest dici, sicut quidam putauerunt, hanc uisibilem sacrificia diis alii congruere, illi uero summo Deo tamquam meliori meliora. I. puræ mentis officia: quia ut Augustinus dicit in 10. de Ciuit. Dei. exteriora sacrificia ita sunt signa interiori, sicut uerba sonantia signa sunt rerum.

¶ I. Quo circa sicut orantes atque laudantes ad eum dirigimus signifiantes uoces, cui tamen res ipsae in corde quas significamus, offerimus: ita sacrificantes non alterius uisibile sacrificium offerendum esse nouerimus, quam ei, cuius in cordibus nostris inuisibile sacrificium nos ipsi esse debemus. Alio uero estimauerunt latriam cultum exterioriorem non esse idolis exhibendum tanquam per se bonum, aut opportunum, sed tanquam uulgari consuetudini conformem, ut Augustinus in 6. de Ciuitate Dei, introducit Senecam dicentem. Sic, inquit, adorabimus, ut minus inmerimus huiusmodi cultum magis ad morem, quam ad tempus pertinere. Et in lib. de uera religione, Augustinus dicit, non esse religionem a philosophis quaerendam, qui eadem sacra recipiebant cum populis, & de suorum Deorum natura, ac summo bono diuersas contrariasque sententias in se habebat. Et hunc etiam errorem secuti sunt quidam haereticus

E. Contra. 196.

Enchir. c. 3. 100. 3.

se est. Et propterea...
Ad obiectionem...
Ad primam autem...

asserentes non esse periculosum, si quis persequens tempore deprehensus, exterius idola colat, dum tamen fidem in mente seruet; sed hoc apparet manifeste falsum. Nam cum exterior cultus sit signum interioris cultus, sicut est perniciosum mendacium, si quis verbis asserat contrarium eius, quod per veram fidem tenet in corde: ita etiam est perniciosa falsitas, si quis exterio rem cultum exhibeat alicui contra id, quod sentit in mente. Unde Aug. dicit contra Senec. in 6. de ciuit. Dei: quod eo damnabilius colebat idola, quo illa quae mendaciter agebat, sic ageret, ut eum populus veraciter agere existimaret.

AD PRIMVM ergo, dicendum, quod neque in veteris legis tabernaculo, seu templo, neque etiam nunc, imagines in Ecclesia instituntur, ut eis cultus latrae exhibeatur, sed ad quamdam significatiuam, ut per huiusmodi imagines mentibus hominum imprimatur & confirmetur fides de excellentia angelorum, & sanctorum: secus autem est de imaginibus Christi, cui ratione diuinitatis latra debet ut dicitur in Tertio.

AD II. & III. partem responsio per ea, quae dicta sunt.

ARTICVLVS III.

Primum idolatria sit grauissimum peccatorum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod idolatria non sit grauissimum peccatorum. Pessimu enim opponitur optimo, ut dicitur 8. Ethic. sed cultus interior, qui consistit in fide, spe, & charitate, est melior, quam cultus exterior, ergo infidelitas, desperatio, & odium Dei, quae opponuntur cultui interiori, sunt grauiora peccata, quam idolatria, quae opponitur cultui exteriori.

¶ 2. Præter. Tantò aliquod peccatum grauius est, quanto magis est contra Deum: sed directius aliquis videtur contra Deum agere blasphemando, vel fidem impugnando, quam cultum Dei alij exhibendo, quod pertinet ad idolatriam. ergo blasphemia, vel impugnatio fidei, est grauius peccatum, quam idolatria.

¶ 3. Præter. Minora mala maioribus malis puniri videtur: sed peccatum idolatriæ punitum est peccato contra naturam, ut dicitur ad Rom. 1. ergo peccatum contra naturam est grauius peccatum idolatriæ.

¶ 4. Præter. Aug. dicit 20. contra Faust. Neque vos, scilicet Mani-

chaos, paganos dicimus, aut schisma paganorum, sed cum eis habere quandam similitudinem, eo quod multos colatis deos. Verum in hoc esse eis longe deteriores, quod illi ea colunt quae sunt, sed pro dijs colenda non sunt: vos autem ea colitis, quae omnino non sunt. ergo vitium haereticae prauitatis est grauius, quam idolatria.

¶ 5. Præter. Super illud ad Galat. 4. Quomodo conuertimini iterum ad infirma, & egena elementa, dicit glossa Hieron. Legis obseruantia, cui dediti tunc erant, erat peccatum penae seruituti idolorum, cui ante conuersionem vacauerant. non ergo peccatum idolatriæ est grauissimum.

SED CONTRA est, quod Leuit. 15. super illud quod dicitur de immunditia mulieris patientis fluxum sanguinis, dicitur glo. Omne peccatum est immunditia animae, sed idolatria maxime.

RESPON. Dicendum, quod grauitas alicuius peccati potest attendi dupliciter. Vno modo, ex parte ipsius peccati, & sic peccatum idolatriæ grauissimum est. Sicut enim in terrena republica grauissimum esse videtur, quod aliquis honorem regium alteri impendat, quam vero regi, quia quantum in se est, totum reipublica perturbat ordinem: ita in peccatis, quae contra Deum committuntur, quae tamen sunt maxima, grauissimum esse videtur, quod aliquis honorem diuinum creature impendat: quia, quantum est in se, facit alium Deum in mundo, minuens principatum diuinum. Alio modo potest attendi grauitas peccati ex parte ipsius peccantis: sicut dicitur grauius esse peccatum eius qui peccat scienter, quam eius qui peccat ignoranter. Et secundum hoc nihil prohibet grauius peccare haereticos, qui scienter corrumpunt fidem quam acceperunt, quam idolatras ignoranter peccantes. Et similiter etiam aliqua alia peccata possunt esse maiora propter maiorem contemptum peccantis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod idolatria praesupponit interiori infidelitatem, & adiecit exterius indebitum cultum. Si vero sit exterior tantum idolatria absque interiori infidelitate, additur culpa falsitatis, ut prius dictum est.

AD II. dicendum, quod idolatria includit magnam blasphemiam, in quantum Deo subtrahitur dominij singularitas, & fidem opere impugnat idolatria.

AD III. dicendum, quod quia de ratione poenae est, quod sit contra uoluntatem, peccatum per quod aliud punitur, oportet esse magis manifestum, ut ex hoc homo sibi ipsi, & alijs detestabilis reddatur. Non autem oportet, quod sit grauius: & secundum hoc, peccatum quod est contra naturam, minus est peccatum, quam idolatriæ: sed quia est manifestius, ponitur quasi conueniens poena peccati idolatriæ, ut scilicet, sicut homo per idolatriam peruerit ordinem diuini honoris: ita per peccatum contra naturam, propria naturae confusibilem peruersitatem patiatur.

AD IIII. dicendum, quod haeresis Menichaeorum, etiam quantum ad genus peccati, grauior est quam peccatum aliorum idolatrarum, quia magis derogant diuino honori, ponentes duos deos contrarios, & multa uana fabulosa de Deo fingentes: secus autem est de alijs haereticis, qui unum Deum continentur, & eum solum colunt.

AD V. dicendum, quod obseruatio legis tempore gratiae non est omnino aequalis idolatriæ secundum genus peccati, sed pene aequalis: quia utrumque est species pestiferae superstitionis.

Secunda Secunda S. Thomae. GG Super

Id habet in fine gloss. in re: linearis, in hoc loco.

Glo. ordin. super illud Docebitis filios Israel ut caueant immunditias. D. 716.

Art. praec. d. 703. & 716.

